

Foaia

pentru

Minte, Anima si Literatura.

№ 33.

Marti 9. Augustu

1860.

Brasiovu, 15. Augustu 1860.

In interesulu publicitatii romane de si mai tardiu, totusi ne luamu vóia a publica dintr'o scri-sóre de mare importantia cele ce taie mai afundu in impregiurarile de mai eri.

Clusiu, 12. Iuliu 1860.

Multu stimate Domnule!

Am tacutu multu, pentruca am cugetatu multu, am vedintu multe, fora ca se potu face órecare reflexiuni, ba chiaru si dogenirea Dvóstre, „ca Clusiu in campulu publicitatii e „tiéra incognita“ a remasu pene acum fora totu rezultatulu. Inse ertare Domnulu meu, pentruca de multe ori impregiurarile sunt atatu de contrarie, catu pe lenga tóta vointia nu poti face destulu, apoi afara de aceea trebe se marturisescu, ca miscarile fratiloru magiari, care de unu tempu incóce atatu se indesuisera, me pusesera la uimire si dieu nu scieamu ce se dicu. Vedemu atatea pene de vulturu, atatia pinteni, si atatea costume diferite unulu de altulu de si totu magiare, catu nu me mai saturamu ale privi, si dupa slabitiunea omenésca de multe ori a le si critica; impresiunea ce a facutu inse a fostu totudeuna neplacuta, mai cu séma atunci candu demonstratiunea abusea si in fapte neaprobabile — si candu nu audiei alta de catu: se traiesca magiarulu si numai magiarulu, ne mai pomenindu si de celelalte popóre conlocuitoarie, pe care dupa natura loru innascuta se pare ca atatu le despretiuescu. (Acum alta e parol'a Dloru, a amicitiei. — R)

Acum inse pasindu senatulu imperiaulu la des-

bateri parlamentarie, se pare, ca si sgomotulu a mai perdutu din putere, acum si demonstrantii mai alérge la cafenele si cofetarii, de care in Clusiu avemu destule, si voiescu se 'si multiamésca curiositatea cautandu se védia ce a cuventatu unu Bar-koczí, Mailát, Apony si altii in interesulu magiaru; apoi nu audi alta de catu laude pentru natiunea si limb'a magiara, pe care singura o dicu ca este apta a fi limba diplomatica, nefiindu limba romana destulu de culta si avuta, pentruca se póta fi primita si de limba oficiósa.

Domnule! Desbaterile parlamentarie ne au facutu atenti si ne au desilusionatu intru tóte, si astadi si chiaru tieranii inca se interesédie se scie, ca ce se lucra si vorbesce despre romaui in consiliulu imperiale in Viena.

Noi carii celu pucinu mai multu frandiarimu la jurnale straine si ne mai ocupamu si de sórtea ce ne astépta, cu atata mai vertosu ne interesamu de tóte desbaterile ce curgu in parlamentu; si am ajunsu la convingere, ca e o lipsa neincungiurata, ca tóte desbaterile se se impartasiésca si publiculu romanu, si de s'ar putea in tóta estensiunea loru; pentru aceea dara neamu aflatu detori'a ca se inmultimu numerulu prenumerantiloru la 20 — medilocindu esirea Gazetei bataru de 2 ori pe septemana, si totudeodata a face o colecta pentru inte-meierea unui fondu pentru Gazeta, carele se póta face ceva inlesniri pentru esirea ei.

Am ajunsu in tempuri critice, vedemu ca nu mai pucinu de catu chiaru si sórtea popóreloru a ajunsu obieptulu desbateriloru in senatulu imperiale, ne interesédie totu lucrulu; ba tóte miscarile, ce se facu, sunt de lipsa a le sci, pentru ca asia se ne putemu orienta, consolida si adese a ne si

feri de pericle și ungiție; e de lipsa se aflam totu aceea ce se lucrădă în interesul nostru, și cu multu mai urgente ce e în contra intereselor noastre.

Astea, dica lumea ce va dice, numai chiaru pe calea publicității putem afla mai curendu. Deci dara cum am aratatu mai susu neamu propusu cu totii, ca se înlesnimu esirea Gazetei bataru de 2 ori pe septemana, și de s'ar puté și în formatu mai modernu. — Ca se putem ajunge scopulu nostru trebue se silim la mediloce; noi decretaramu dara întemeierea unui fondu de Gazeta, și în minutu se și subscribe o suma de 200 fr. val. a. după cum arata lista următoare, între care Dn. Nicol. Molnaru escedia cu suma de 70 fr. v. a., afara de aceea a mai scrisu încă 2 însi câte 50 fr. — și — fr., din carii actú a platitu câte 10 fr. și restulu în voru depune în rate lunare de câte 5 fr. v. a. pe lenga aceea condițiune, ca numele lor se remana nepublicate. — Primiti dara ca suma de fondu pentru Gazeta 115 fr. v. a., oblegandume ca și sumele ce voru mai curge se te tramitu fora ceva întârziere.

Deie Duminedien, ca fiescecare romanu se se patrunda de lipsa de jurnale și se alérge cu denariulu la întemeierea unui fondu ce ne aru înlesni cetirea jurnaleloru mai adese ca pene acuma.

Ce se atinge despre manipularea capitalulu ce s'ar aduna, poftim ca acela se se manipuledie după modulu ce 'lu vedemu din computurile reuniunei femeiloru romane, și observamu numai, ca déca on. publicu romanu și acum, caudu ne arde lumina la unghii, și apa uea ajunsu la gara, va mai remané indiferinte, și necunoscondusi lipsele sale nu ar contribui la întemeierea fondulu, și asia numai noi am fi Alfa și Omega, apoi atunci vomu dispune noi asupra celoru ce voru fi a se mai urma. —

G. F.

Fratiloru! „Sint Maecenates, non deerunt, Flacce, Marones,” essia odinóra din rostulu celu de auru alu luminătoriloru și civilisatoriloru lumii. alu anticiloru romani strabunii nostrii; și nóue romaniloru moderni ne place a ne înaltia la grandiósele cugetari și spresțiuni, ce ne remasera dela ei ca ereditate. — Existe dar' Mecenati, ca Maroni se voru afla, e întâmpinulu, cu care ve aplaudamu ge-

nerósele simtimate și începuturi, care le sanctionaserati. Alios vidi ventos etc. Fortune triste și condițiuni storcatóre de medu'a vietii încă nu ne au înspaimentatu a apera și continua luminariu'a acésta de publicitate romana. — Dela 1855, anululu celu fatalu pentru csistinti'a Gazetei, — care era conditionata de arbitraru'a sila de a traduce pentru poltica toti articuli în germanu'a înainte de ce s'ar publica —, pene mai antierti, am totu jertfitu și cu scurtarea vietii —, pentru sustinerea acestui jurnalulu. — Cui placet obliviscitur, cui dolet meminit; „Lesne uita cui ce place; cand te dóre, rana 'ti face.” — Ve e de ajunsu fratiloru, atata garantia? Déca nu, eatave și struncinat'a nóstra viétiá! a fostu, e și va fi de gagiu pentru felicitarea vercarui propusu, din care póte se deradia o luminare catu de pucinu mai mare séu chiaru colosala pentru publicu. Din partene dara aveti de comitiva tóta resemnatiunea dovedita și pene acum în curatiani'a sufletulu. Inse pretensiunile sunt de natura corelativa. Tati de familii numeróse, încarcati pene după urechi cu totufeliulu de sarcini grele și fora capetu pentru publicu și sustinerea familielor, fora nici catu de pucina alta subventiune materiala la jurnalulu, decatu ceea a prenumerarei, ne am implinitu, încordandune jertfindu, oblegamintea și în restriscea împregiurariloru cu tóta santiania facia cu on. publicu cititoriu alu Foiloru noastre și facia cu natiunea.

Déca publiculu și natiunea vine a recunósce acésta chiaru și cu ajutoriulu întreprinsu, acésta va fi numai unu altu împintenu spre ai aduce pe sacrariulu ei o jertfa catu de posibilu și comasurata atatu generositati dovedite, catu și resemnatiunei nóstre, care e cu totul devota binelui publicu alu patriei și natiunei chiaru și cu postpunearea pretiulu de viétiá. Asia dara înainte cu totii intru tóte! Indemue numai siacare din ou. domni prenumeranti pe cate unulu la prenumeratiune nóua și în 15—20 dile va esi Gazeta de 2 ori pe septemana, fara se fimu siliti a astepta pene candu se va mari fondulu, ca se fimu în stare a suporta din venitulu lui spesele cerute. Apoi fondu, Domniloru, fondu se cere, pentruca se ne aflam usiurati a pune cautiunea ceruta de 3—5 mii; fondu pentruca se i scademu pretiulu catu s'ar puté de josu, ca siacine dintre doritori séu și indiferenti se o

póta mai lesue avé; fondu pentruca se se póta remunera si lucrările corespondentiloru curenți si colaboratoriloru la lumina publicitatii, si fondu pentru asigurarea esistintiei Foiloru pentru casuri amenintiatóre si pedepse neprecalculate — Revista Carpatiloru inca ne surprinse cu registrarea scirei, ca camera din Iassi a votatu pentru Gazeta Trans. o recompensa de recunoscintia in suma de 500 de galbeni, ceea ce inse pene in minutulu de facia remane numai scire, or fama, cu tóte ca o fapta ca acésta s'ar puté si astepta dela generositatea confratiloru nostri, alu caroru interesu inca n'a fostu problema cea din urma in Foile acestea. O astufeliu de generositate, de si nu se pretinde, ea totusi ar fi binevenita si de mare ajutoriu, provina ea or si de unde ar proveni. Acestea, Domniloru, le reflectamu numai, pentruca se nu ve indoiti, ca dóra noi dupa tóte cate suferintie n'amu, mai avé si acea dorintia, ca se vedemu publicitatea romana tragundu degetu si luptanduse ca leulu pentru primatulul stimei si alu interesului patrioticu-nationalu. — Red.

Starea instructiunii publice

in

Romania de susu

la finitulul anului scolasticu 1859—1860.

(Urmare din Nr. tr.)

II.

Instructiunea secundaria s. media.

Dela instructiunea primaria trecandu la cea secundaria avem a observa, ca instituttele acestui gradu de instructiune, dupa natura obiectelor cu cari se ocupa si dupa scopulu pentru care sunt destinate se despartu in doue grupe séu categorii: unele sunt destinate realitatiloru si aplicatiunii loru la viétia practica, altele sunt destinate culturai intellectuale sciintifice spre a prepara pe junime pentru facultati.

De categoria celoru de antaiu se tienu diverse instituttele sub diverse numiri, precum scóle reali séu de burgari, scóle profesionali, scóle comerciali, scóle de arte frumóse, scóle tehnice; de categoria celoru de alu doilea se tienu gimnasiile

séu colegiele, si internatele ca instituttele succursuali ale loru.

A. Realitati.

Cu tóta importantia la care au ajunsu in secululu nostru interesele materiali, si cu tóta influentia ce si-au castigatu dominandu chiaru politica statelor, instituttele ce contribue la prosperitatea acestoru interese au fostu reprezentate pene acum la noi intr'unu modu fórt defectuosu. Scóle reali séu scóle de burgari in adevaratulu loru intielesu n'an avutu pene acum. Cateva obiecte ce se tienu de aceste scóle se propuneau in clas. a IV. primaria; insa in urma dispositiuniloru ce s'au precisatu mai susu, dupa doi ani de dile vomu avé 21 de scóle reale, cari atunci cu dreptu cuventu voru reclama classarea loru intre instituttele instructiunii secundarie.

Scólele profesionale, din natura loru teoretico-practice, sunt reprezentate astadi prin scóla de meserie dela Maurogene si prin scóla de agricultura din institutul dela Panteleimonu. Pe lenga toate difficultatile cu cari au avutu si au a se lupta aceste doue instituttele, — difficultati mai alesu materiali, ele totu au datu si pene acum rezultate imbucurátorie.

Mai multi juni esiti din scóla de meserie lucrédia astadi ca maestri pentru sine. Numerulu loru ar fi mai mare, daca nu s'ar fi gasitu cu cale in tótna anului espiratu, a se tramite in strainatate 10 dintre cei mai buni elevi ai acestoru doue instituttele, spre a se perfectiona in specialitatile loru, ca sa póta deveni conducatori de ateliere in patria. —

Amendoue aceste instituttele voru lua dela 1. Septembrie o desvoltare mai intinsa: numerulu eleviloru se va adauga, la scóla dela Maurogene pene la 80, la cea dela Panteleimonu pene la 60; se voru deschide si ateliere noue. Institutulu dela Panteleimonu va capeta 4 succursuale in scólele de agricultura practica, ce, dupa cum s'a disu, sunt a se infiintia pe lenga cele 4 scóle normali — Afara de acésta s'au proiectatu si constructiuni noue la amendoue instituttele, si astfel speramu ca in scurtu timplu ele voru raspunde pe deplinu destinatiunii loru.

Lenga scólete profesionali se iusira scoalele comerciali. Lipsa de asemeneni scóle, in tieri, precum sunt Principatele unite, udate in tóta lungimea loru de cea mai mare cale de comerciu a Europei, nu se póte escusa decatu prin nestabilitatea lucrurilor sub care a suferitu atatu de multa patria nóstra.

In anulu 1855 se facuse unu proiectu in privintia acésta, care iusa, ca multe alte proiecte bune, a remasu neexecutat pene acum. Dela 1. Septembrie viitoriu se voru infiintia deocamdata doue scóle comerciali: una in capitala tierii, alta in Braila.

Intre instituttele ce ne lipsescu si a caroru lipsa se simte, e si o scóla de artele frumóse. Acésta ar avé a se compune de o scóla de pictura, de o scóla de sculptura si architectura frumósa, si de o scóla de musica vocale si instrumentale, la cari s'ar puté adauga cursuri de declamatiune si de artea dramatica. Din lipsa de persóne calificate, eforia propusese a se deschide acésta scóla dela 1. Septembrie deocamdata numai cu scóla de pictura si cu cea de musica vocale; insa dupa gasirea cu cale a fostului ministru alu culteloru, scóla de pictura a remasu a se deschide in anulu scolaristicu 1861—1862; ear in anulu scolaristicu ce vine, scóla de arte frumóse va fi reprezentata numai prin scóla de musica vocale, care esistea de mai inainte, si care luanduse de subtu ingrijirea parintelui mitropolitu s'a transformatu in scóla de musica vocale si instrumentale, pe lenga care s'a adaugatu si o classe de Desemnu. — Afara de acésta, musica chorale se introduce inca in acestu anu, in cate cinc scólele actuale primarie din Bucuresci, in tóte internatele statului si in cele 4 scóle normale ce sunt a se infiintia din nou.

Aici e locul de a vorbi de artea gimnastica, destinata a mantiené si a restaura vigórea corpului, si a-i da totudeodata acea ageritate si dexteritate plastica, cu care s'au distinsu atatu de multu cele doue natiiu classiche ale vechimei.

Acésta are a se introduce si la noi cu inceputulu lui Septembrie in internatele statului, si spre a se puté intiinde peste tóta tíera se institue totudeodata in Bucuresci o scóla provisorie de gimnastica, in care se voru prepara ca la 20 de elevi,

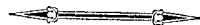
spre a se respandi apoi pe la diverse puncturi a le tierii ca institutori de acésta arte.

Instituttele consacrate realitatiloru si aplicatiunei loru se incheia printr'o scóla tehnica ce se va infiintia cu 1. Septembrie in Bucuresci. Elementele acestei scóle esistu deja in divisiunea de sciintie la clasele superiori a le gimnasiului St. Sava si in cursulu de ingineria civile, cari acum voru inceta a mai figura subtu aceste numiri. In locul loru se institue scóla tehnica, care dupa unu cursu preparatoriu de 3 ani se desface in cursuri speciale de aplicatiune, precum cursulu de ingineri geografii, cursulu de architectura, cursulu de constructiuni de poduri si drumuri, cursulu de minere. Din aceste cu inceputulu lui Septembrie se voru deschide cursulu generalu preparatoriu intregu, si doue cursuri speciale de aplicatiune, anume: Cursulu de ingineri geografii si cursulu de constructiuni de poduri si drumuri.

Cursulu specialu de minere se va deschide in anulu scol 1861—1862.

Dela scolarii ce voru voi a intra in scóla tehnica se va cere ca se fia absolvitu celu pucinu patru classe de gimnasiu.

(Va urma.)

TESTIMONIU

de

profunda decadintia morale si de cea mai miserabile seracia sufletésca,

datu fratiloru romani din Maramuresiu, de catra unu omu — anume: Szóllősi Balázs, in jurnalulu ungurescu: „Pesti Napló“ din 25. Iuliu 1860, dicu anulu mantuirei una miia optu sute siese dieci.

Sa'lu impartasimu ca unu „curiosum deplorabile“ (comedia de plansu);

IN TRADUCERE:

„Spre a da marturia despre aceea, ca cum sciú si voiescu popórele din „Tíera magiarésca“*)

*) Faca fanaticii sofismeloru orice distingere fina, noi inse sub numele de unguri pricepemu

sa impreune trebile loru nationali cu interesulu comune alu „patriei,” te insucitiediu pe Domniata *) despre acea fapta, constatata pe cale oficiosa, cumca intrebanduse locuitorimea din comitatu **), in intielesulu unei ordinatiuni mai inalte, despre limba in care doresce a'si purta trebile comunali séu publice: tienutulu din Maramuresiu, numitu alu „Visieului din susu,” vecinu cu Galicia si cu Bucovina si constatatoriu curatu numai din eleminte romane si rutene, se a dechiaratu in 12. ale lunei curgatorie (Iuliu), in urma intrebarei oficiari, in unanimitate: cumca trebile comunali voiesce a le purta in limba magiarésca, pentruca toti cei ce sci scrie in acestu comitatu, — toti preutii si posesorii de pamentu nu numai ca cunosc si sciu acésta limba de'mpreuna cu literatura ei; dar' inca in acestu comitatu e si limb'a acestora din casa; si asia ei au datu de minciuna in modu fórte bataTORiu la ochi pe acei statistici mai noi, cari visédia in acestu comitatu numai despre 12,000 de magiari; caci in acestu comitatu, numerulu magiariloru, — aceloru ce se credu ca sunt magiari, trece peste 30,000; ear cei, cari nice nu vorbescu acésta limba, neaga acea fapta, cumca in Tiéra magiarésca numai acela nu se póte considera de magiaru, care nu vorbesce limba aceasta.“

Ne retienemu dela trista cercetare daca sunt adeverate or nu cele aratate aici, crediendu ca dóra nu voru fi peritu toti romanii cei adeverati din Maramuresiu, leaganulu Muresianiloru, ca sa nu póta raspunde de e dreptu or nu. Atata numai nu ne putemu esplica in casulu, candu amu cauta apasati de rusine si cu facia plecata la pamentu sa recunóscemu adeverulu loru, cumca ce e cauza de chiaru stranepotii lui Dragosiu Voda au pututu degenera atatu de tare; cu tóte ca in intréga romanimie din Austria, ei au fostu singuri in seculii tre-

pe magiari, ear' sub numele de Tiéra unгурésca, Tiéra magiarésca.

*) Redactoriule alu lui „Pesti Napló“

**) Prefectura, precum ar fi se se numésca in totu locul unde sunt romanii in maioritare.

Traduc.

cuti, cari, fiindu cea mai mare parte liberi, ha chiaru nobilitati, se bucurara de midilócele, ce le oferira astorufeliu de locuitori privilegiati vechia constitutiune a asia numitei tieri unгурesci (séu Ungaria). —

Ce e dreptu, chiaru unгурii inca nu se folosira in decursulu seculiloru destulu de bine de aceste intocmiri. In cei douedieci si cinci de ani din urma, unгурii sub influintia sistemei presinti, urgite de ei, inaintara mai multu, decatu in cele optu sute de ani si mai bine, de candu incepura a avea viétia de statu ca noii conlocuitori ai vechiei Pannonie.

Trista si deplangevera distingere intre unгурii si multi dintre romanii privilegiati mai inainte, e numai aceea, ca o parte mare dintre romanii de acestu soi, necum sa se fie indemnatu prin esemplulu altora a invetia si a pricepe ceea ce va sa dica de demnitate si onóre nationale, dar' decadiura intru atatu, incatu si aducerea aminte de strabanii sei le vine póte ca o impusetura impilatóre, nu ca o detorintia de umanitate. Chiaru fratii magiari inca voru desaproba asfeliu de desomenitare.

Mai deunadi disa unu nepotu de protopopu romanesco, de altmintrea initiatu in corecta vorbire si in priceperea limbei romane prin comericiulu cu conscolarii si conationalii sei, cumca limba romana nu e apta spre a se folosi de limba oficiale. Cu tóte ca junimea din Viena se scandalisa de asfeliu de scalcietura de minte si demintire de fapte, recunoscute de o lume intréga, noi atribuimu asfeliu de expresiuni nebunesci, numai neprecugetarei si nesocotitiei unui baiatu de abea imbarbatu.

Fiinduca 'si a recunoscutu pecatulu, dicandu ca a fostu numai ne'ntielegere, — e sperantia ca se va indrepta, mai alesu spre a da esemplu celoralti frati din Maramuresiu. Intru altele acésta imputare aruncata limbei dulce si strabuna, li se póte reiepta in facia tuturoru criticatoriloru de acestu soi, spunendulise, ca nu limba este neaplicabile, ci ei sunt cu multu mai comodi, séu mai habanci decatu sa fia fostu aplecati a se trudi spre a 'si pricepe folosulu propriu morale, adeca a'si invetia limba mamei in decursu de dieci de ani, spre a nu fi códa altora, ci a remanea ca odinióra fruntea confratiloru din casa parintésca. Altii ea-

rasi totu de acestu felu invetia tóte limbele la cari potu ajunge cu timpulu, numai limba, ce o invetiasera strabunii loru cu laptele ei 'i nutrita in leaganulu vietiei loru, o negrijescu cu o recéla, nedemua de fiintie, facute dupa tipulu principiului a tóta esistintia.

Asemenea cetiramu in „Pesti Hirnök“ din 30. Iuliu 1860 o corespondintia din Beiusiu subscrisa de unu „Sztupa Ignátz“, unde se încérea a refrange pe „Presa“ de Viena si pe unu corespondinte alu Gazetei Trans., care vorbise de referintiele romaniloru din Beiusiu cu ungurii.

Dare ar Dumnedieu sa se întórca si „Sztupa“ si altii din retacirea loru la adeverata credintia nationala, precum dice elu despre cei ce su in retacire dupa scalceiatele sale idei de nationalitate.

Lunga aceste 'si mai póte cugeta siacine a le sale si fara de a 'si intipui ca acésta e hula veru urgisire pe nedreptu aruncata in contra conlocuitoriloru nostrii de altu neamu. — — Ch. —

La monumentulu lui Marianu.

Naseudu in 20. Iunie 1860.

(Urmare)

Din Nagy-Károly culesu si trimisu de D Ioan Albini, supralocotenente, 20 fr. 10 cruc. cum suna aici acelusata epistola, care din unele privintie merita a fi publicata in Fóiea, de care ne si rugamu: Ioane Jurca proprietariu in Calinesei 6 fr. — N Hubanu preotu in Saplontia 5 fr. — Iosifu Manu proprietariu in Sarvasiu 2 f. — Michale Kókénesdi preotu romanu in Feiregihaza 1 fr. — Ioane Popu de Törekfalva, preotu romanu in Slatina 1 fr. — Basiliu Liahovicio, preotu rutenu in Felső-Apsia 1 fr. — Iosifu Baternai c. r. perceptore in Szigeth, 1 fr. — Dómna Francisca Baternai perceptoreasa 1 fr. — Ioane Albini supralocotenente in regimentu Nr. 5 de pedestrime principe Ed. Lichtenstein 2 f. — Asia dara peste totu au venitu pene acuma 453 fr. 30 cr. v. a. Ce va mai veni se va publica mai tardiu.

Lenga acestea mai adaugemu: cumca Domnu Silvestru Thomi c. r. capitanu, comandante la in-

stitutu militarin din Camenitiu in Slavonia, avendu mai de multu in cugetu a intemeié una biblioteca la scóla Naseudului, vediedu provocarea spre acésta scopu in Fóia Nr. 3 a. c. capeta din nou impulsu, si darui spre cumpararea unni sicriu spre scutirea bibliotecei 19 fr. 31 cr., pecum si mai multe carti in pretiu de 132 fr.; dreptu aceea Dlui au pusu celu de anteu fundamentu la una biblioteca, caruia, pecum si celorulalti binefacatori i se rostescé prin acésta publice ferbinte multimita. —

Respunsu la intrebarea din Nr. 20 alu Gazetei din 10. Maiu a. c.

Preparandia infintiata aci se susutiene din fondu monturului a fosteloru comune din regimentu alu H. romanu de margine, precum nu de multu timpu sau incredintiatu comitetulu din ordinatiunile c. r. Locotiinti din 23. Dec. 1859, 14. Aprilie, 22. si 25. Maiu a. c. Nr. 26163/3834, 887, 8191/1210 si 10144; prin care mesura sau implutu inima poporului de o machuire; de acea sau asternutu protestatiune in contra acésta, si facutu pasii spre a putea tienea una sedintia in 20 Iuliu c. v. cu reprezentantii comuneloru si cu comitetulu; la care ocaziune isi va puté acésta da sém'a, cum s'au administratu si aperatu acésta avere a comuneloru foste militare, — si cum stau cercustarile acum.

Dotatiunea anuala e sistemisata cu 2478 fr. v. a. Din acésta suma sau cumperatu carti, sau reparatu localitatile si gatitu mobilele trebuintioase, s'au impartitu stipendie preparandiloru din ambe diecesele fora osebire, de granitieri, or negranitieri, 543 fr. v. a. s'au platitu invetiatorii preparandiei si se platescu de acolo.

Pe ce se basédia acesti pasi — nu se scie, fiindca bine ca au destinatu reprezentantii comuneloru foste granitiere acelu fondu spre scopuri scolastice *), dara apriatu si chiaru se au esprimat in 13. (1.) Martie si 2. Augustu (21. Iulie) 1851, ca fiindu recunoscutu si de incl. c. r. guberniu acésta ca avere disputavera comuneloru granitiere cu ordinatiunea din 18. Febr. 1851. Nr. 3598, anu-

*) Vedi Nr. 96—97 alu Gazetei Trans. din an. 1852. —

me numai de stipendii pentru tenerii granitarii din acelea comune pentru studii in gimnasia si academii, inse firesce nu din tota tara cu toate ca cu totii suntemu romani.

Cu ordinationea Nr. 1758/1547 din 22. Octobrie 1858 dedu inal. c. r. locuintia tota averea in administrarea c. r. casse principale a tarii si tota odata se exprima: ca dupa luarea in seama (la care comitetulu nu s'au involtu, ci au cerutu se se administredie aci) se voru pote asigura usurile restante inca din 1849, si proventele se voru pote intrebuintia spre scopulu si folosulu comuneloru fostulu II. regimentu romanu.

Fostii granitarii pretindu desdaunarea vesminteloru purtate in epoca 1848—1851, — inse din acea desdaunare mai a cincea parte a pretinului acelor vesminte in calitatea noua au venitu in fondulu monturului — si acum se intrebuintieze pentru tota tara! —

V. N.

De amalgamisarea popóreloru.

(Urmare.)

Se aruncamu o privire si asupra elementulu romanu de peste Carpati si Dunare.

Dela a dou'a colonisare a romaniloru in Moldavia si Romania, adeca a romaniloru ardeleni in secululu alu 13-le, — romanii preste totu s'au intaritu prin amalgamisarea altoru popore in ei, iera nu au peritu in alte popore, de si politice avura adeseori daune mari.

Deosebi bulgarii, carii pe timpul crainii loru s'au multitu in Romania, s'au romanisatu. Grecii numai pe timpul fanariotiloru se intarira, dar' ei n'au pututu a strica fisice poporulu, de ore ce nu s'au colonisatu in numeru mare in tara, si nu au ramasu ca poporu lucratoriu de pamentu, ci au venitu in numeru mai micu de familie ca se domnesca ca si o aristocratia pe lenga printii fanarioti, si in alta parte, ca se negutiatorésca. Aristocratia greca, cu caderea fanariotiloru a trebuitu se se infranga, si de pe atunce multi s'au romanisatu, eara in urma-rea constitutiunii, si impregiurariloru de fetia, are cu incetulu se pera, ca si elementu elinu, intocma cum a peritu aristocratia romana in Ardealu. — Elementulu grecu din clasa negutiatoriei e mai putienu ata-

catu prin constitutiune — din acestu punctu de vedere, — si pentru acesta se pote inca mai sustiene, inse va se amortiesca, indata ce limba de instructiune publica e cea romana. —

Acusi e secululu de candu s'a incorporatu Bucovina cu Austria. Romanismulu a suferitu multu si pene acu, inse nu s'a infrantu inca. — Poporulu suferu aci din partea slaviloru, carii s'au immultitu in acestu seculu cu a 4—5 parte din populatiunea romana; eara aristocratia romana suferu din partea germanismului, de orece s'a introdusu cultura germana, si unii usiori la sufletu, perdura sufletulu romanu. —

De candu e Besarabi'a in mana rusésca, slavismulu a inceputu a se intari si romanismulu a slabi; inse nu a facutu pasi mari, de orece rusii, tocma asia neculti sunt acolo, ca si romanii. Apoi de alta parte, desi s'a introdusu limb'a rusésca, romanii se padiesu de ea si nu vreu se o invetie, si sunt de principiu, ca mai bine se nu invetie nemica, si se-si sustiena romanismulu, decatu se invetie si se se desbrace de elu. — Ar pare omulu acestu principiu de forte falsu, dar e adeveru. Unu boieru romanu din Bucovina intrebatu fiindu pentrece nu-si da prunculu la o cultura mai nalta, a respunsu: „mai bine nu-lu invetiu, de catu se-lu facu némtiu.“ — Si deca am cerca trecutul si in partile nostre, se constatéza de unu faptu istoricu, ca multi de sub siuba, cum s'au cultivatu, s'au facutu magiari etc., si pentru acesta principiuu celu reu, are adeverulu seu, in cauzele trecutulu, ce nu mai pote re'ntorce cu fortiele si barbarismulu lui. —

Romanii din Principate avura si au nesece correlatiuni si cu turcii; dar' acestia nu putura nici prin unu medilocu a amalgamisa intra romanii din Principate, — ma ei nu fura in stare a face pasiu in privintia acesta nici din colo de Dunare, in stratulu de josu alu poporulu, caci legea loru si legea crescina au pusu murulu celu mai despartitoriu in contra amalgamisarii, — terorismulu si forti'a turciloru a casiunatu numai reactiune, si ura, — eara cultura loru cea rea si mica nu avu influintia, ca se atraga eatra elementulu loru pe poporu. Totusi istoria serbiloru documentéza, ca turcismulu avu influintia asupra serbiloru avuti séu ambitiosi de domnire, si séu ca se-si apere avutia, vietia, séu ca se capete domnia, multi dintra fruntasii serbi, se turcira. — Casulu romaniloru din Ardealu.

Peste Dunare avemu romani multi, numerulu loru in tóte provinciile turce europene, ar trece preste 2 milióne.

In Serbia sunt peste 100 de sate romane, eara romani pene la 80—100 de mii. Ei si-au susutienutu inca limba, datinele, ma in unele locuri si portulu in tóta originalitatea lui. Gubernulu Serbiei nu au facutu nici unu pasiu pentru cultura romaniloru, dar' nici 'i putemu lua in nume de reu, caci tocma asia necultu e si poporulu serbu. Pe unde sunt scóle se invétia numai serbesce, si romanii si aci, mai bucurosu nu-si dau pruncii la scóle, decatu se invetie limba straina. Romani sunt inca in Bulgaria, Macedonia si in Grecia, — inse nu amu avutu ocasiune, a audi, séu ceti ceva mai de aprópe despre starea loru. —

Dar' lucru firescu ca unde popórele straine au innaintatu in cultura, eara romanii au remasu inde-reptu, acolo amalgamisarea si-a luat inceputu mai siguru in favórea elementelorú mai culte.

(Va urma.)

CIGAR'A.

Че фелѣ, драгъ тѣндрѣлцѣ,
Вреї акъма а фъма? —
Да де че нѣ, тѣї вѣдїцѣ,
Дакъ мода е аша?
Аста есте пропѣшире,
Нѣ е нѣмаї тѣлѣтїре.
Паф, пѣф!
Своарѣ фътѣ!
Паф, пѣф!
Кадѣ скрѣтѣ.

Драгъ, злѣ, ача цїгарѣ
Есте лѣкрѣ неплѣкѣтѣ:
Гѣра цї се фаче-амарѣ
Шї нѣ потѣ сѣ те сѣрѣтѣ.“
— Де нѣ'цї плаче, тѣї вѣдїцѣ,
Гѣсескѣ кѣї сѣ даѣ гѣрїцѣ.
Паф, пѣф!
Нѣ vezї фътѣ?

Паф, пѣф!

Нѣ vezї скрѣтѣ?

Сѣ фътѣтѣ дар, дрѣгѣлцѣ,
Дакъ мода е аша.
Да амара-га гѣрїцѣ
Еѣ пе алтѣлѣ п'оїѣ лѣса.
Сѣ фътѣтѣ, шї дн плѣчере
Сѣ 'некѣтѣ орїче дѣрере.
Паф, пѣф!
Своарѣ фътѣ!
Паф, пѣф!
Лѣмеа-ї скрѣтѣ.

Хаї сѣ пе цїнетѣ де лѣме
Кѣ цїгѣрї шї кѣ аторїѣ.
Вїеацѣ, патрїе шї нѣме
Сѣнт знѣ вїсѣ амѣцїторїѣ.
Тóте 'н лѣме сѣнт кѣ фътѣлѣ
Шї се спѣлверѣ кѣ скрѣтѣлѣ.
Паф, пѣф!
Лѣмеа-ї скрѣтѣ?
Паф, пѣф!
Тоате-сѣ фътѣ!

Тоате лѣме азї фѣмеазѣ.
Шї кѣцї саѣ днфътѣратѣ!
Шї кѣцї еарѣшї лѣкрѣмеазѣ
Кѣчї пе насѣ фътѣлѣ ле-а датѣ.
Дѣ-тї дар, драгъ, о цїгарѣ
Кѣчї тї-е ініма амарѣ.
Паф, пѣф!
Своарѣ фътѣ.
Паф, пѣф!
Отѣ-ї скрѣтѣ.

Зїкѣ лѣмеа орї че'ї плаче,
Шї кѣртеаскѣ кѣтѣ а вра;
Ної плѣчереа пе вомѣ фаче,
Шї мерѣѣ вомѣ тотѣ фъма
Не-омѣ зїга прїн фътѣ ла лѣме
Шї не-омѣ грече вїаца 'н глѣме:
Паф, пѣф!
Вїаца-ї фътѣ.
Паф, пѣф!
Отѣ-ї скрѣтѣ.